

Nacionālā bagātība – mežs

Vērtība, kas jāizmanto gudri

Mežs aizņem 52% Latvijas teritorijas. Līdz ar to esam viena no *mežainākajām* valstīm Eiropā. Tomēr katra bagātība uzliek atbildību. Varētu pārfrazēt labi zināmu teicienu – kas bez meža, tas bez bēdām. Šoreiz tematiskajā lapā varat lasīt, kā mežu izmantot gudri, kādu labumu ir būtiski no tā gūt gan īpašniekiem, gan ražotājiem, kā arī sabiedrībai kopumā. Meklējam atbildes, kas nepieciešams, lai ieguvums būtu maksimāls, kam jāpievērš uzmanība, lai savu bagātību izmantotu gudri. Mūsu sarunbiedrs Kristaps Klauss pārstāv tos, kam mežs dod ražošanai nepieciešamo izejmateriālu. Arnis Muižnieks ir no tiem, kuri šo materiālu gādā. Savukārt Juris Smaļinskis runā par mežu kā nozīmīgu rekreācijas resursu, jo daudzi ikdienā to visvairāk izmanto kā vietu, kur atpūties.

Mežs kā rekreācijas resurss nav pietiekami novērtēts

Asociācijas *Lauku ceļotājs* tūrisma un vides eksperts **Juris SMAĻINSKIS** ir pārliecināts – lai runātu par *Mežtaku*, vispirms jāatskatās piecu gadu pagātnē, kad 2017. gadā tika izveidota tās *vecākā māsa Jūrtaka*. Tā bija pirmais garo distanču maršruts, kas savieno trīs Baltijas valstis. Pēc tam šķita loģiski veidot arī tādu, kas ved pa to vidieni. Ņemot vērā, ka vairāk nekā pusi Latvijas teritorijas klāj meži, par nosaukumu nebija ilgi jādomā. Būtiskā bija arī iespēja iegūt Eiropas Reģionālās attīstības fonda finansējumu, jo tikai ar entuziasmu vairāk nekā trīssarpus tūkstošus kilometru (abu taku kopgarums) apsekot un marķēt dabā nav iespējams. Ir pilnveidota arī infrastruktūra – izvietotas norādes, informācijas stendi, veidotas apmetnes utt. Ne mazāk svarīgi ieguldīt arī mārketingā, jo cilvēkiem, lai viņi izveidotos maršrutus izmantotu, par tiem jāuzzina. Popularizēšana veicina ieinteresētību par pārgājieniem.

Plānojot abas takas, J. Smaļinskis balstījās ilgu gadu pieredzē tūrisma jomā. Pats ir daudz staigājis, braucis ar velosipēdu un vedis dabā citus. Maršruta apsekošanā dabā aicināja piedalīties ikvienu, kuram bija tāda vēlme. Sarunbiedrs lielu daļu posmu mēroja kopā ar saviem bērniem. Sarežģīta un laikietilpīga bija maršruta saskaņošana ar īpašniekiem (gan valsts, gan privātajiem). – *Problēmu pietika*, – viņš atzīst. Gadījies arī tā, ka jāaptur jau sāktā ceļvežu drukāšana, jo īpašnieks pārdomājis... Viņaprāt, staigātāji tomēr nav liels apgrūtinājums

Skaitļi un fakti

Garās distances pārgājiena maršrutu *Mežtaka* 2019. gadā sāka veidot asociācija *Lauku ceļotājs* sadarbībā ar Vidzemes un Rīgas plānošanas reģionu, AS *Latvijas Valsts meži*, Dabas aizsardzības pārvaldi un citiem partneriem trīs Baltijas valstīs.

- Tās garums ir aptuveni 2141 km. No tiem 674 km Latvijā, 747 km Lietuvā un 720 km Igaunijā.
- Maršruts sadalīts ~20 km garos posmos.
- Tas veicams 102 līdz 114 dienās.
- Eiropas garās distances pārgājienu maršruta E11 daļa (no Šēveningenas Nīderlandē līdz Tallinai Igaunijā).

tiem, kuru zemē vai mežā viņi ienāk. Nav jau runa par lielām ļaužu masām. Dažs uzskata, ka ceļotāji aiz sevis atstās atkritumu kalnus, bet tam J. Smaļinskis nepiekrīt. Šie *grēkāži* biežāk ir vietējie iedzīvotāji, kuri ar tūrisma nav nekāda sakara. Tie, kuri iet dabā ar mugursomu plecos, pret vidi izturas ar cieņu.

Garās distances pārgājieni ir nepieciešami gan tūrisma attīstībai, gan vietējiem iedzīvotājiem. Iešana ar kājām šobrīd ir ļoti aktuāla tendence visā pasaulē. Sarunbiedrs atceras 90. gadus, kad ārzemnieki uzdeva jautājumu: – *Kur Latvijā var staigāt?* Tad to nesaprata. – *Kā – kur var staigāt? Jebkur!* – šķita loģiska atbilde. Protams, tagad

Garās distances pārgājiena *Mežtaka* apsekošana. Vidū asociācijas *Lauku ceļotājs* tūrisma un vides eksperts Juris Smaļinskis

esam sapratuši, ka tā katram var būt savā valstī, kas labi pārzināma. Ārvalstu tūristus pārsvarā interesē tikai marķēti maršruti. *Mežtaka* šajā ziņā īpaši izceļas (piemēram, tas, kāds katrā posmā ir segums, norādīts procentos. Arī to gājēji novērtē!).

Marķēti maršruti vajadzīgi arī vietējiem. Tā sagadījās, ka *Mežtaka* tapa laikā, kad, sākoties Covid-19 pandēmijai, cilvēkiem tika liegta došanās ārvalstu ceļojumos. Pieaugošu interesi par dabas un aktīvo tūrisma jūta arī *Mežtakas* veidotāji. Viņi saņēma lūgumus dalīties ar informāciju par maršrutu jau pirms tā pabeigšanas. J. Smaļinska aprēķini liecina, ka 2020. un 2021. gadā taku izmantojuši vairāk nekā 55 tūkstoši cilvēku. Būtiska piebilde, ka tie balstīti pieejamajos datos. Taka nav muzejs, kura precīzu apmeklējumu var uzzināt, kasē apjautājoties par pārdoto biļešu skaitu. Nācās apkopot elektronisko gājēju skaitītāju datus, aptaujāt tūrisma informācijas centrus, naktsmītņu saimniekus utt. Reāli staigātāju noteikti bija vairāk.

Skatoties nākotnē, J. Smaļinskis teic, ka šobrīd galvenokārt jārūpējas par izveidoto garo distanču pārgājiena taku uzturēšanu. Jāturpina mudināt uzņēmējus attīstīt ar takām saistītus jaunus pakalpojumus. Viens veids, kā to cenšas darīt *Lauku ceļotājs*, ir piešķirot kvalitātes zīmi *Gājējam draudzīgs*. To saņem uzņēmēji, kuri pielā

go savus pakalpojumus šādiem tūristiem. – *Mežs kā rekreācijas resurss ir par zemu novērtēts*, – uzskata sarunbiedrs. Ir ārkārtīgi daudz zinātnisko pētījumu par to, kā cilvēku pozitīvi ietekmē atpūta dabā un došanās pārgājienos (fizisko, garīgo veselību utt.). Tas ir noliedzams fakts, ar ko vajadzētu rēķināties.

Sabiedrība daudz iegūtu, ja vērtīgais rekreācijas resurss kļūtu pieejamāks. To veicināt varētu, piemēram, veidojot rekreatīvās zonas. Tas nozīmē attīstīt infrastruktūru, kas radītu apstākļus, lai cilvēkam mežā būtu patīkami staigāt, skriet, orientēties, slēpot u.tml. Labs piemērs ir Ogres Zilie kalni un Sajūtu parks Valmierā. Turpretim Rīgā, ko ieskauj mežu masīvi, tik vien ir kā Mežaparks... Tā ir neizmantota iespēja. Pastāv risks, ka nākotnē cilvēku iespēja baudīt meža takas būs ierobežotas, jo... tās izzudīs. – *Mazie, skaistie meža ceļi jau šobrīd tiek transformēti par lieliem, taisniem, grantētiem “bāņiem” ar milzīgi dziļiem grāvjiem malās*, – apraksta sarunbiedrs. – *Saņēmām pārmetumus, ka «Mežtaka» iet pa grantētiem ceļiem, bet, kad maršrutu veidojām, tie tādi nebija*. Var saprast mežsaimnieku vēlmi uzlabot infrastruktūru, bet rodas jautājums, vai arī mazie ceļi nav mūsu tradicionālās ainavas vērtība, kas jā-saglabā. To gan nevarēs panākt daži entuziasti, bet jāiesaistās visai sabiedrībai.

Daudzi aktīvās atpūtas cienītāji šogad dabā devās biežāk

Lai gūtu ieskatu tajā, kāda ir interese gan par meža, gan citām takām un pārgājiena maršrutiem kā rekreācijas resursiem, veicām aptauju, kurā piedalījās 191 respondents. No tiem pārgājienos vai garākās pastaigās (vismaz 5 km) dabā dodas 185. 49% to dara katru nedēļu, 35% reizi vai divas mēnesī, 14% dažas reizes gadā un 2% – ne biežāk kā reizi gadā. Uz jautāju-

mu, kāpēc pārgājienos nedodas, respondenti atbildējuši, ka nav vēlmes, kompānijas vai to darīt neļauj veselība.

Vairāk nekā puse – 52% – gājēju bija gatavi doties uz izvēlēto pārgājiena vietu jebkur Latvijā. 19% staigā pa savu novadu un tam tuvākajā teritorijā, 16% pastaigājas dzīvesvietas tuvumā un 13% piedalās arī pārgājienos ārvalstīs. 29% ir gatavi mērot

līdz 15 km, 25% maksimāli 25 km, 23% ir gatavi iet vairāk par 25 km un 22% – ne vairāk par 10 km.

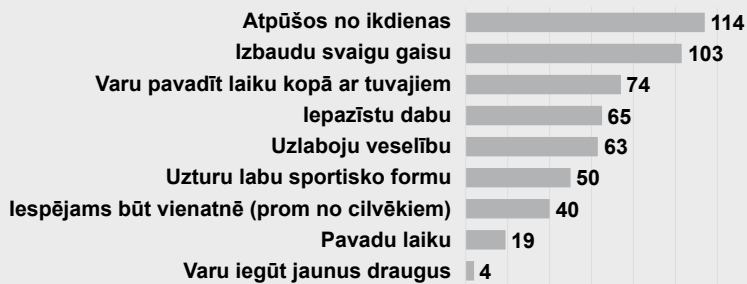
Starp respondentiem vispopulārākā ir staigāšana kopā ar ģimeni vai radniekiem. Otrā biežākā izvēle ir to darīt draugu vai paziņu kompānijā. Tāpat gana iecienīti ir pārgājieni vienatnē. Mazāk ir tādu, kuri staigā ar suni.

Uz jautājumu, vai šogad kādam ir mainījušies pārgājienu paradumi, 44% atbildēja, ka sākuši iet biežāk. 38% respondentu izmaiņu nav, 15% iet retāk, bet 3% šādam hobijsam pievērsušies tikai tagad. Variantu *pārgājienos vairs neēju*, nav izvēlēties neviens respondents.

* Aptaujas rezultāti atspoguļo tikai tās dalībnieku viedokli.

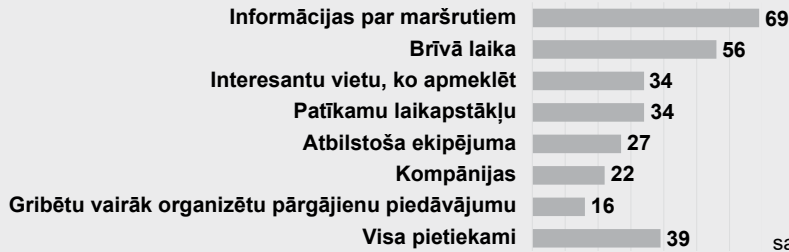
Aizbēgt no ikdienas un saelpoties svaigu gaidu

Dabā iešanas ieguvumu tops (katram respondentam izvēloties trīs viņam būtiskākos)

Visbiežāk pietrūkst informācijas un brīvā laika

Populārākās atbildes uz jautājumu, kā reizēm pietrūkst, dodoties pārgājienos Latvijā

Visi aptaujas rezultāti – *Ausekļa mājaslapas sadaļā Projekti*.

Ilgtspējai un izaugsmei nepieciešama sakārtota vide un investīcijas

Latvijas Kokrūpniecības federācijas (LKF) izpilddirektors **Kristaps KLAUSS** skaidro, ka ar AS *Latvijas Valsts meži* parakstītais sadarbības memorands ir organizāciju apņemšanās veicināt stratēģisko mērķu sasniegšanai labvēlīgas vides veidošanos. Ir jāņem vērā, ka demokrātiskā valstī nevar prasīt, lai visi ar nozari saistītie bez ierunām pildītu plānošanas dokumentos rakstīto. Tikai tad, ja visi tā darītu, varētu garantēt, ka mērķi tiks sasniegti noteiktajā termiņā. Tomēr var mēģināt radīt apstākļus, kas pozitīvi ietekmēs nozares attīstību. LKF to dara, sadarbojoties ar lēmumu pieņēmējiem un dažādām institūcijām, ko nodrošina ar informāciju, piedāvā iespējamus dažādu jautājumu risinājumus u.tml.

K. Klauss atgādina, ka AS *Latvijas Valsts meži* (LVM) var veicināt kokrūpniecības attīstību, nodrošinot, lai ražotājiem būtu nepieciešamās izejvielas. – *Uzņēmumam «Latvijas Valsts meži» ir iespēja izvēlēties, ko ar stumbru darīt, – skaidro LKF pārstāvis. Pamatā runa ir par to, vai ražot sortimentu, kas nepieciešams vietējai rūpniecībai, vai pārsvarā eksportēt uz Skandināviju, kur ir attīstīta celulozes rūpniecība. Skandināvi būtu gatavi izpirkt visu, ko Latvija var piedāvāt, bet diez vai ilgtermiņā mums tas ir visizdevīgāk. – Ražojot to, ko mēs varam pārstrādāt, varam palīdzēt augt vietējai tautsaimniecībai, – uzskata federācijas pārstāvis. Eksportējot jau pārstrādātu materiālu, iegūsim vairāk, nekā pārdodot balķus. Viņš uzsver, ka ne-*

tiek prasīts pārmērīgs atbalsts, kas radītu zaudējumus meža īpašniekiem. Arī mūsu ražotāji, kuru nupat ir gana daudz, konkurēs par pārdošanā nonākušajiem balķiem, un par tiem samaksās pienācīgu cenu. Šobrīd LVM ražo ļoti plašu koksnes sortimentu. To sašaurinot, varētu pat ietaupīt (samazinās ar procesu saistītās izmaksas).

Latvijā strauji attīstījusies apkures granulu un mēbeļu plātņu ražošana. Tām var samalt un izmantot koksni, kas nav izmantojama dēļiem, bet der malkai un papīrmalkai. Materiāla pieejamība ir būtiska arī tāpēc, ka investori, kuri gatavi ieguldīt, teiksim, plātņu ražošanā, vēlas gūt pārlicēbi, ka te ir saprotama sistēma, kā nākotnē varēs iegādāties izejvielu. Vienkārši sakot – tieši skaidri spēles noteikumi veicinās plātņu ražošanas jaudas kāpināšanu.

LKF izpilddirektors uzsver, ka organizācija lobē visas nozares intereses, nevis pārstāv konkrētu uzņēmumu. Lai saprastu, kā tā plāno strādāt, lai sasniegtu 2030. gada mērķus, vērta apskatīties pagātnē – uz to, kas izdarīts. – *Pirms 20 gadiem varējām redzēt, ka izdzīvo nevis labākais, bet nekaunīgākais, – atgādina K. Klauss. Varēja novērot ļoti negodīgas prakses – nodokļu nemaksāšanu, lielu aplokšņu algu īpatsvaru. Šobrīd ieviestā reversā PVN nodokļa sistēma izslēdz shēmošanu. K. Klauss gan piebilst, ka reizi gados trīs ir jāsaņem ES atļauja uzturēt šo īpašo nodokļu maksāšanas mehānismu. – Savulaik Valsts ieņēmumu dienests īpaši mūsu nozarei radīja vidējās algas aprēķina mehānis-*

Latvijas Kokrūpniecības federācijas izpilddirektors Kristaps Klauss prognozē, ka nākotnē izdzīvos tie uzņēmumi, kuri daudz ieguldīs attīstībā un kvalitatīvā darbaspēkā

Skaitļi un fakti

Meža nozares nevalstiskās organizācijas pārstāvošā Latvijas Kokrūpniecības federācija parakstījusi sadarbības memorandu ar AS *Latvijas Valsts meži*. Tajā izvirzīti trīs stratēģiskie mērķi laika periodam līdz 2030. gadam:

1. dubultot pievienoto vērtību uz vienu darba vietu meža nozarē;
2. palielināt meža nozares saražotās produkcijas vērtību divas reizes;
3. veidot par 25% ražīgākas mežaudzes.

mu, – atklāj sarunbiedrs. Nākamais solis bija pārliecināt LVM un atbildīgās ministrijas nepārdot kokmateriālu uzņēmumiem, kuru algas līmenis neatbilst nozarē vidējam. – Visi tūlīt nekļuva balti un pūkaini, bet pielāgojās, mūsu jomā nav absolūtu krāpnieku, – secina K. Klauss.

Viena iespēja, ko organizācija centīsies dot nozares uzņēmējiem, ir lētāka un veiksmīgāka darbinieku apmācība. K. Klauss teic, ka ik gadu kļūs neizdevīgāk uzņēmējdarbību balstīt uz Latvijas salīdzinoši lēto darbaspēku. Lai gan maciņos to nejutām, mūsu algas ik gadu pieaug reizes divas straujāk nekā koka produktu cenas pasaules tirgū. Plauks tie uzņēmumi, kas kāpinās produktivitāti, ieguldot iekārtās un darbiniekos, kuri ar tām prot

strādāt. – *Plānojam, ka pēc 10 gadiem nozarē strādās 40 000 cilvēku. Tikpat, cik šobrīd, – lēš K. Klauss. Izklusās ne pārāk ambiciozi, bet atcerēsimies, ka darbaspēka valstī ar katru gadu kļūst mazāk. Konkurē ar citām nozarēm, kas arī grib augt un attīstīties, būs sīva. Sarunbiedrs teic, ka jau tagad veiksmīgākie kokrūpniecības uzņēmumi ir tie, kas savulaik pratuši kļūt par tādiem, kuros darbinieki vēlas strādāt (labi apstākļi, algas utt.).*

ES zaļais kurss daudz ko mainīs. Tas var gan radīt iespējas, gan iznīcināt. Vienu gan K. Klauss varot apgalvot droši – izdzīvos tie, kuri būs gudri un ieguldīs attīstībā. Sarunas noslēgumā viņš citē vārdus no stāsta par Alisi Brīnumzemē: – *Es skrienu kā negudrs, lai paliktu uz vietas.*

Latvijā attīstās ģimeņu mežsaimniecība

Latvijas Meža īpašnieku biedrības valdes priekšsēdētājam **Arnim MUIŽNIEKAM** būtisks, nozari ietekmējošs faktors šķiet tas, kas un kādi šobrīd ir mežu saimnieki. Kopš privātpašumu atgūšanas pagājušā gadsimta 90. gados daudzi, kuri bija mazāk zinoši un ieinteresēti meža kopšanā, tos ir pārdevuši. Savukārt ļaudis, kuri vēlas aktīvi nodarboties ar mežsaimniecību un redz to kā ieguldījumu nākotnē vai, teiksim, pensijas fondu, iegādājušies. Pieaudzis īpašnieku skaits, kam pieder 100 un vairāk hektāru meža. – *Tādējādi mežu apsaimniekošana ir kļuvusi profesionālāka, – vērtē A. Muižnieks. To rāda, piemēram, dati par meža atjaunošanu, izmantojot augstvērtīgu stād materiālu.*

Paredzēts, ka mežs piecu gadu laikā pēc nociršanas jāatjauno visiem, bet to var darīt dažādi. Izvēloties augstvērtīgus, mūsu zinātnieku gadu desmitu laikā selekcionētus stādus, raža nākotnē būs par ceturtdaļu lielāka. Ja agrāk šādi tika atjaunoti 12% privātās meža platības, tagad jau 25%. Biedrība vēlētos, lai tie būtu 50%. Otrs jautājums ir par iestādītā meža kopšanu. Ja par jaunaudzi nerūpēsies, rezultātā kociņi būs izstīdējuši, nenoturīgi pret sniega un vēja postījumiem. – *Meža nozares organizācijas ir izvirzījušas mērķi, lai 2050. gadā meži būtu par 25% ražīgāki nekā šobrīd, – apliecina sarunbiedrs.*

Meža politikai svarīgi, lai pozitīvās tendences abās minētajās jomās turpinātos. To var panākt ar atbalsta pasākumiem. – *Mūs šobrīd uztrauc, ka periodā no 2023. līdz 2027. gadam Lauku attīstības programā paredzēts mazāks atbalsts jaunaudžu kopšanai. Tas rada bažas, vai iepriekšējos gados sasniegtie kopšanas tempi privātos mežos saglabāsies, – teic A. Muižnieks.*

Latvijas Meža īpašnieku biedrības valdes priekšsēdētājs Arnis Muižnieks, kopjot savu mežu

Ja salīdzina 2005. un 2018. gadu, tad kopšanas apjomi pieauguši seškārt, lielā mērā pateicoties Eiropas Savienības (ES) ieguldījumiem. Biedrībā gan cer, ka atradīsies citas iespējas piesaistīt finansējumu. Viņš piebilst, ka tas ir būtiski arī Eiropas zaļā kursa kontekstā – mežam būs liela nozīme klimatneitralitātes veicināšanā. A. Muižnieks gan norāda, ka, viņaprāt, angļu valodā termins *Green Deal*, ko pašlaik dēvējam par zaļo kursu, būtu jātulko kā *Zaļā vienošanās*, kas precīzāk izsaka lietas būtību. Tas norāda, ka sabiedrībai jābūt vienotai izpratnei par to, kas jādara. Turklāt jāseko atbilstoši rīcībai. Turklāt atbildību nevar prasīt tikai no vienas sabiedrības daļas.

Skaitļi un fakti

Latvijas Meža īpašnieku biedrības mērķis ir veicināt ilgtspējīgas un ekonomiski efektīvas mežsaimniecības attīstību Latvijā. Tā pārstāv dažādu meža īpašnieku intereses, neraugoties uz viņu apsaimniekoto mežu lielumu. Nevalstiskā organizācija dibināta 2005. gadā un apvieno vairāk nekā 400 biedru, kuru īpašumā un tiesiskajā valdījumā ir 2,02 miljoni hektāru meža – 67% no visām Latvijas meža platībām. Proporcioniāli biedrībā no kopējā biedru skaita visvairāk ir fizisku personu – 72%, savukārt 26% ir komercsabiedrības.

Mežīpašniekiem šajā ziņā būtisks jautājums ir par kompensācijām, kas viņiem pienāktos. – *Mūsu mežos konstatēts vairāk nekā 300 000 hektāru Eiropas nozīmes biotopu, – stāsta A. Muižnieks. Tas ļauj secināt, ka saimnieciskā darbība nav pretunā ar dabas daudzveidības saglabāšanu, jo cilvēki šajās platībās gadu desmitiem ir ievākuši koksnes ražu, stādījuši un kopuši. Taču zaļais kurss paredz noteikt 30% ES teritorijas kā aizsargājāmu, bet 10% – stingri aizsargājāmu. Līdz ar to var izrādīties, ka mežīpašnieks savu pensijas fondu pēc gadiem nevarēs izmantot, jo cirst nedrīkstēs. – Ja kaut ko atņem, nepieciešama kompensācija, bet tas ir sāpīgs jautājums. Arī vides organizācijas atzīst, ka šobrīd kompensācijas nav taisnīgas, – teic biedrības pārstāvis. Tā darīs visu, lai panāktu taisnīgumu, ja citādi nevarēs, dosies uz Satversmes tiesu.*

Allaž aktuāla tēma ir nodokļu politika. Kovidlaikā notikušais valsts ārējā parāda pieaugums rada bažas, vai drīzumā neradīsies vēlme tos palielināt. Varbūt ne gluži

vēlēšanu gadā, bet jātur roka uz pulsa. Ja nodokļi nav saprātīgi, rodas virkne problēmu, piemēram, cilvēki meklē veidus, kā tos nemaksāt.

A. Muižnieks par ļoti nozīmīgiem uzskata arī pasākumus, kuros biedrība cenšas informēt sabiedrību par mežsaimniecību. Viņam ir liels gandarījums par konkursu *Sakoptākais mežs*, ko nākamgad rīkos jau sesto reizi. – *Rezultātā sabiedrība uzzina, ko dara meža īpašnieki, kolēģi – par labajiem piemēriem, kā apsaimniekot savu mežu, – vērtē sarunbiedrs. Tendence, viņaprāt, ir pozitīva. Arī mēs varam sākt lietot terminu ģimenes mežsaimniecība līdzīgi kā Skandināvijā. Tātad meža īpašnieks saskata vērtību, kas tiks nodota nākamajam paaudzēm, un domā par ilgtspējīgu apsaimniekošanu. Vēl viena tendence ir saimnieku kooperācija, kam nupat Latvijā ir vairāk pozitīvu piemēru. Diemžēl bijuši tādi, kas radījuši neuzticību. Tomēr apvienoties, lai apsaimniekotu mežu, noteikti ir izdevīgi.*

– *Mūsu galvenais resurss ir zeme, – uzsver Meža īpašnieku biedrības valdes priekšsēdētājs. Tas, cik gudri tajā saimniekosim, noteiks, kāda būs mūsu nākotne.*

Sagatavoja **Linda TAURIŅA**

Par pielikuma saturu atbild SIA «Izdevniecība Auseklis», redaktore Laila PAEGLE. Pielikums tapis sadarbībā ar Meža attīstības fondu.

